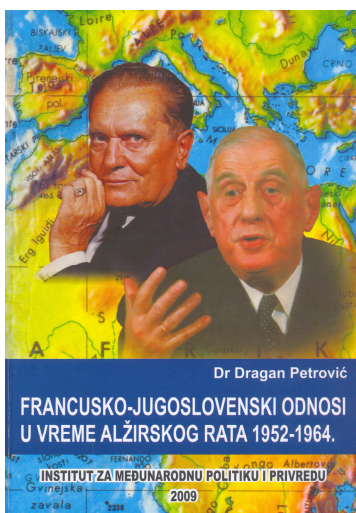

ПРИКАЗ КЊИГЕ И ДОГАЂАЈА (ПРОМОЦИЈЕ КЊИГЕ)

Небојша Гаћеша*

Министарство одбране Републике Србије
Управа за односе са јавношћу – Медија центар „Одбрана“

Др Драган Петровић: *Француско-југословенски односи у време Алжирског рата 1952-1964*, „Институт за међународну политику и привреду“, Београд, 2009.

Институт за међународну политику и привреду из Београда објавио је научну монографију *Француско-југословенски односи у време Алжирског рата 1952–1964*, аутора др Драгана Петровића.

Промоција књиге одржана је 9. децембра 2009. године у Београду, у Великој сали Института. Уводну реч о књизи дао је др Душко Димитријевић, виши научни сарадник и директор Института за међународну политику и привреду. Представљајући аутора, Душко Димитријевић је истакао да је аутор Драган Петровић, рођен 1964. године, научни сарадник средње генерације, и да представља наду Института, који је знатно ојачао његовим доласком и убудуће ће бити један од његових стубова. Дипломирао је на три факултета Универзитета у Београду – Економском, Филозофском (социологију и историју) и на Факултету политичких наука. Завршио је постдипломске студије на Географском факултету у Београду, на одсеку Економска географија и одбранио магистарску тезу „Развој

* nebojsa.gacesa@mod.gov.rs

и размештај индустрије Београда у XIX и XX веку“. Завршио је постдипломске студије и на Факултету политичких наука у Београду, на одсеку Међународни односи и одбранио магистарску тезу „Француско-југословенски односи у време Алжирског рата 1952–1964“. Докторирао је на Природно-математичком факултету у Новом Саду, из области политичке географије. Наслов дисертације био је „Русија на почетку XXI века – геополитичка анализа“.

Драган Петровић запослен је у Институту за међународну политику и привреду у Београду, као виши научни сарадник, где се бави целином међународних односа, а посебно Русијом и постсовјетским простором као примарном облашћу, а затим и Француском. Пре тога више година је радио у Институту за политичке студије, где се бавио политичким системом (домаћим и међународним), међународним политичким односима и политичком, економском и културном историјом. Био је коаутор петнаест међународних научних зборника, а објавио је и око шездесет научних и стручних радова у домаћим научним часописима. До сада је објавио четрнаест књига. Ангажован је на изради велике енциклопедије српског народа – пројекта САНУ, у делу који се односи на привредну историју, где је члан редакције и аутор већег броја одредница. Потпредседник је Друштва за привредну историју Србије. Вишегодишњи је активни члан и истакнути функционер Друштва српско-руског јединства, као и активни члан Друштва за културну сарадњу Србије и Француске. Члан је и Српско-америчког центра.

Ради се, дакле, о стручњаку који у свом раду користи мултидисциплинарни приступ, а уз то је и талентовани писац. Његова импозантна научна библиографија и стил писања засновани су на научној методологији – имају упоредну теоријску и емпиријску подлогу са значајним анализама. По речима Душка Димитријевића, Драган Петровић је својим мултидисциплинарним приступом наставио школу (која је данас можда запостављена у науци) која се средином 20. века звала геополитика – антропогеографија.

На промоцији су о књизи говорили проф. др Предраг Симић, редовни професор Факултета политичких наука Универзитета у Београду и бивши амбасадор Републике Србије у Француској, као и др Миле Бјелајац, научни саветник Института за новију историју Србије у Београду.

Научна монографија *Француско-југословенски односи у време Алжирског рата 1952–1964*, обухвата пет засебних тематских целина. У I делу: *Теоријско методолошки увод* аутор износи предмет и методологију рада и наводи напомене у вези са изворима и методом истраживања.

У II делу: *Кратак преглед француско-југословенских (српских) односа у XIX и XX веку, од почетка XIX века до 1952. године* аутор даје аналитички преглед француско-српских (југословенских) односа у наведеном периоду. Трећа и четврта целина су насловљене III део: *Француско-југословенски односи од почетка 1952. до краја 1963. године у контексту алжирског проблема* и IV део: *Анализа и периодизација француско-југословенских односа у периоду 1952–1964. година*. У петом делу књиге *Завршно разматрање* налази се библиографија, резимеи, белешка о аутору, индекс и прилози.

Трећа и четврта целина су, у ствари, предмет рада, а рађене су првенствено проучавањем до сада некоришћене историјске југословенске дипломатске грађе, која је похрањена у Архиву Савезног министарства иностраних послова и, у мањој мери, партијских докумената ЦК СКЈ депонованих у Архиву Југославије. Поред тога, за све тематске целине коришћена је целокупна литература са српско-хрватског језичког подручја и литература на страним језицима (француском, енглеском и руском). Открића изнесена у овом раду додатно осветљавају збивања у међународним односима ФНР Југославије у периоду када се убличавала Титова спољнополитичка концепција, али и важна збивања везана за унутрашњу и спољну политику Француске IV и V Републике, као и општу међународну ситуацију у биполарном свету тог периода, где се у постепеном процесу конституисао, паралелно са процесом деколонизације и политичко-институционално „Трећи свет“ – свет несврстаних земаља. Зашто је Тито улазио у сукоб са Француском, која је традиционално наклоњена Србима и Југославији по за њу животном питању – проблему Алжира, који је био саставни део француске националне територије и у њеном саставу већ 130 година, те добрим делом насељен Французима и европеидним становништвом, једна је, како истиче Предраг Симић, од најважнијих тема овог рада.

Предраг Симић је изразио задовољство што присуствује промоцији књиге свог бившег студента, јер је, поред осталог, био и ауторов ментор у изради дипломског и магистарског рада. Предраг Симић је указао да разлоге занимљивости књиге треба тражити у неколико праваца. Важан правац су наши односи са Француском у сенци мита о „вечном француско-српском пријатељству“. Може се, наиме, рећи да је истекао рок „вечног француско-српског пријатељства“, јер се, поред осталог, у међувремену сама Европа много променила, док су у Србији, са друге стране, промене несразмерно мање. Дошло је, такође, до одређеног разилажења и због промена и у самој светској структури, с обзиром на то да је Француска до 20. века била светска сила, ако не и водећа, а затим је 30-тих година дошло до њеног својеврсног слома. Може се рећи да је мит о француско-српском пријатељству завршен 9. октобра 1934. године, када је у Марсеју, приликом званичне посете Француској, убијен краљ Александар I Карађорђевић. Тада је страдао и француски министар спољних послова Луј Барту. Занимљиво је, како указује Предраг Симић, да најновији подаци указују на то да је Луј Барту страдао од залуталог метка жандара, а не од руке атентатора, што значи да је он, у ствари, био жртва несрећног случаја, а не циљ атентата. Након тог немилог догађаја путеви Француске и Србије се раздвајају, имајући у виду и прилично суздржано држање Француске приликом истраге атентата, а у оквиру њеног настојања да не квари односе са Мусолинијевом Италијом, која је, несумњиво, логистички подржала атентат. Ипак, Краљевско намесништво и нарочито Војска настојаће да и надаље одрже везе са Француском. При томе ће Краљевска влада током Другог светског рата, после капитулације Француске, посебно одржавати комуникацију са Де Головим слободним Французима. У том контексту, Предраг

Симић се осврће и на однос Шарла Де Гола и Драже Михаиловића. Симић наглашава да је чињеница да је генерал Шарл Де Гол у лику ђенерала Драже Михаиловића, министра војске и морнарице у Краљевској влади у Лондону, видео свој пандан и узор. Међутим, упркос неким наговештајима да су Михаиловић и Де Гол били колеге и током школовања, по свему судећи они се никада нису срели (Дража Михаиловић је у Француску први пут отишао 1936. године, где је завршио Војну академију). Може се рећи да је Де Гол тражио себи сличног у генералу који се није предао и који је водио борбу против окупатора. Отуда и три узалудна писма Јосипу Броз и комунистима да поштеде живот Дражи Михаиловићу. Сматра се да је то и разлог што Де Гол никада није посетио Југославију. Управо тај послератни период је најтежи у историји француско-српских односа. То је, наиме, период Алжирског рата за независност. Француска и Србија (Југославија) тада су се нашле на супротним странама. Француска је, за разлику од нпр. Велике Британије, грчевито бранила своју колонијалну позицију и настојала да одржи контролу над својим дотадашњим колонијама, које је након завршетка Другог светског рата захватио талас борбе за ослобођење и независност. Француска се тако увукла у серију мучних неоколонијалних ратова, најпре у Индокини, тј. Вијетнаму, где је код Дијен Бијен Фуа доживела класичан нокаут. Битка код Дијен Бијен Фуа, или његова опсада, вођена је од 13. марта до 7. маја 1954. године између француских колонијалних снага у данашњем Вијетнаму, са једне, и трупа Вијет Мина, са друге стране. Окончала се одлучном победом комунистичких револуционара и сматра се пресудном за њихову коначну победу у тзв. *првом рату у Индокини* и протеривање Француза са простора данашњег Вијетнама. Други ударац Француској стиже из Африке. Долази до устанка и рата у Алжиру, који ће Француску коштати великих жртава, иако га је на крају, у војничком смислу, добила. Ипак, Де Гол даје независност Алжиру, што изазива побуну војске, тзв. Црних ногу. После побуне и сурових епизода мучења и репресије над Алжирцима (у којој су предњачили француски падобранци), дошло је до коначног прихватања алжирске независности. То су била велика искушења за Де Гола и француску државу.

После 1956. године Тито се окреће несврстанима и у алжирском рату за независност види прилику за улазак у арапски свет, као будућу узданицу несврстаног покрета. Југославија активно подржава Алжирце у њиховој борби против Француза: рањеници се лече у нашим болницама, војници се обучавају у нашим школама, оружје се шаље нашим бродовима. Занимљива, ако не и трагична епизода по српске интересе, јесте да се први такав брод са наоружањем, који је пресрела француска морнарица, звао „Србија“. То је у Француској у то време наишло на, најблаже речено, негативне конотације. Наша дијаспора у Француској била је уверена да је то била Титова намера да би прекинуо историјске нити српско-француског пријатељства. Међутим, иронијом историјских чињеница, долазимо до података да су се други и трећи пресретнути бродови звали „Словенија“ и „Мартин Крпан“. Аутор Драган Петровић нам открива читав низ драгоцених де-

таља, као први човек који је после 40 година проучавао архивску грађу из тог периода, укључујући и карактеристичне депеше амбасадора. Многи подаци излазе по први пут пред суд наше јавности, што је значајно, тим пре што се ова књига заснива на примарним, а не на секундарним изворима. Аутор нам тиме отвара и могућност новог сагледавања и писања историје, која неће бити политички коректна. Према речима Предрага Симића, због тога ову књигу треба сврстати у групу наше нове историографије, која се данас бави проучавањем оног што се у другој Југославији није смело проучавати. Предраг Симић је позвао Институт за међународну политику и привреду да пружи одговарајући допринос, јер је Институт, од свог оснивања 1948. године, често био директни актер актуелних друштвено-политичких иницијатива, на пример, бавио се оснивањем и проучавањем покрета несврстаних, припремом Конференције о европској безбедности и сарадњи у Београду 1978. године (КЕБС је претеча данашњег ОЕБС-а), итд.

Историјски ревизионизам је, по речима Предрага Симића, важан и ради откривања скривених страна историје, с циљем да се без реваншизма сачини историја времена којег више нема, а које је оставило трагове значајне и за поимање будућности. По њему је ова књига судбоносна за разумевање појединих ставова са којима се сусретао у Паризу за време свог мандата амбасадора Републике Србије у Француској. Наводећи бројна искуства, Предраг Симић је цитирао француског правника Роберта Бадинтера (председника тзв. Бадинтерове комисије која је почетком 1990-тих година, на позив тадашње Европске заједнице, дала препоруку да се ради о распаду СФРЈ, а не о отцепљењу појединих република) „да је за Француску потпуно нормално да призна Косово након југословенског помагања и признања Алжира“.

Да би истакао потребу наше сопствене рационалности у развијању и неговању међународних односа, Предраг Симић је навео речи француског новинара, запосленог у редакцији француско-немачког културног ТВ канала *Arte* „да Срби не би требало да инсистирају на савезништву са Француском у Првом и Другом светском рату ... Француско-немачки ратови су завршени и Француска и Немачка данас живе у најближем партнерству“. Симић, такође, констатује да данашња Француска не познаје Србију.

Ипак, Предраг Симић на крају истиче да историја није раздвојила Француску и Србију и указује на напоре наше дипломатије да обнове те односе.

У свом излагању на промоцији, Миле Бјелајац, иначе један од рецензената књиге и врсни истраживач и познавалац посебно војних односа Србије и Француске, истакао је да је аутор Драган Петровић потпуно оправдао очекивања оних који су му указали поверење. Аутор се укључио како у домаћу перманентну расправу о карактеру „вечног француско-српског пријатељства“, тако и у расправу која се у последњих 20 година води у Француској о тзв. „српском миту о Француској“. Аутор је пошао од чврстих хипотеза за своје истраживање – проверио је дуговеке и испреплетене односе две земље. Увек су, наиме, постојали живи токови и у другим пољима, осим политичких, и када глобални и стратешки интере-

си Србије и Француске нису били истосмерни. Велики допринос књиге је што је аутор истражио неотварану дипломатску грађу у поседу домаћих архива. Миле Бјелајац је истакао да се о овој књизи не може говорити, а да се не расправља о „вечном пријатељству“ и његовој функцији у политици. Бјелајац се, иначе, бавио ревизијом тзв. „српског мита“ у Француској. Наиме, данас је у Француској, упркос Митерану и старој политичкој школи мишљења који су полагали на тзв. традиционална пријатељства (по Митерану „то су Срби и Руси“), на снази нова политичка доктрина. Миле Бјелајац је говорио о, за нас, поражавајућим искуствима деведесетих година, улози Немачке у распаду СФРЈ и нашим изневереним очекивањима од бивших савезника, поткрепљујући своје тезе књигом (магнетограмима) Ибера Ведрина о Франсоа Митерану (Ибер Ведрин је био генерални секретар Јелисејске палате од 1991. до 1995. године и блиски сарадник тадашњег председника Митерана). Ведринова књига, наиме, говори о аспекту државне политике, када држава напушта традиционалне савезнике у корист сопствених интереса. То се у Француској, сматра Бјелајац, десило деведесетих, али и 1934. године, када Француска, у наивној нади да ће задобити поверење Мусолинијеве Италије против Хитлерове Немачке запоставља интересе Краљевине Југославије у коначном раскринкавању налогодаваца Марсејског атентата. Миле Бјелајац прати полемику у новој француској историографији, која делом сматра да и у самој Француској постоји мит о француско-српском пријатељству, и ту наглашава улогу садашњег француског министра спољних послова и бившег шефа *UNMIK*-а на Косову Бернара Кушнера. Бјелајац, међутим, инсистира да се у вођењу политике мора водити рачуна и о неформалним факторима друштвене свести у некој средини и истакао значај „традиционалних елемената“. Тако, на пример, и књига Драгана Петровића показује да се и у време рата у Индокини, упркос супротним позицијама званичне политике, одвијала сарадња српске и француске академије уметности, као последица традиционалног пријатељства.

На крају промоције присутнима се обратио аутор Драган Петровић. Он је подржао концепт одрживости традиционалних пријатељстава у међународним односима. У том смислу није безначајан једноиповековни однос Србије и Француске, који је текао и тече у више димензија, политичким, економским, војним, са дубоком цртом пријатељства, сарадње и савезништва. Аутор је у својој књизи, у првом делу, посебно нагласио укупну историјску опцију српско-француских односа, са изванредним примерима „светлих тренутака“.

Драган Петровић посебно истиче да је Француска, за разлику од Велике Британије, углавном благонаклоно или неутрално посматрала процес ослобађања балканских народа од Турака, јер у том процесу није видела продужење интереса и опасности од Русије. Такође, Француска је подржала Русију да безболно прође кроз пораз у Кримском рату (у којем је Велика Британија активно подржавала Турску). Срби су у XIX веку такође могли рачунати на одређене симпатије или бар политичку коректност, па су многи одлазили на школовање у Француску. Аутор сматра да је Француска још од времена кардинала Ришеља имала интерес да подржава православно становништво на Балкану.

За припаднике Војске Србије и Министарства одбране посебно је интересантна ауторова детаљна разрада француско-српске војне сарадње (касније и француско-југословенске). Поред већ познатог савезништва током светских ратова и међуратног периода пажњу привлаче војне везе у XIX веку. Занимљиво је, на пример, да је још 1852. године, приликом посете српског премијера Илије Гарашанина Паризу, чији је циљ био да добије помоћ за развој војних школа у Србији, Француска упутила инжењеријског капетана Иполита Мондена (*Hypoliten Mondain*) у Кнежевину Србију, на Гарашанинову молбу и одобрење војног министра Француске генерала Вијала Шарона (*Vial Charon*). Монден је остао у Србији и касније добио чин пуковника, а чак је, од априла 1861. до априла 1865. године, био и министар војни – начелник „Главне војене управе“ (од 12. 05.1862. Министарство војно). По одласку из Србије именован је српским почасним генералом.

Аутор истиче и сталне везе француских дипломатских представника и агената који су током дугог низа година имали стални контакт са Луком Вукаловићем, вођом херцеговачких устаника.

Драган Петровић закључује да постоје реални обострани интереси за даље унапређење сарадње, упркос великим проблемима и ударима у међусобним односима.

Да су та искушења бројна и значајна, сведоци смо на жалост и у последње време. Наиме, крајем прошле године на француској телевизији *Kanal plus* приказан је документарни филм у којем је приказана улога Француске у трговини оружјем са Хрватском током рата од 1991. до 1995. године, као и обука хрватских војника коју су обављали француски инструктори, упркос ембаргу Уједињених нација. Том сведочанству иду у прилог и белешке француског обавештајца, генерала Филипа Рондоа, које су прошлог септембра изашле у јавност захваљујући афери „Клистрим“. У њима се наводи да је француска обавештајна служба *DGSE* одржавала везе са Хрватима од друге половине 1991. године и да се радило о мисијама тајне подршке хрватским специјалним јединицама. Остаје питање ко је све знао за то кршење ембарга УН које се одвијало пред очима војника НАТО. Верујемо да та догађања нису промакла ни агилном Драгану Петровићу, од кога и у будућности можемо очекивати нове научне анализе француско-српских односа.

Такође, надамо се да су односи Србије и Француске на новом почетку и да су засновани на здравијим, понајпре економским темељима. С тим у вези, значајна је иницијатива председника Бориса Тадића и Николаса Саркозија о потписивању споразума о стратешком партнерству Србије и Француске, који би требало да се реализује током 2010. године.

Рецензенти ове богато опремљене и илустроване научне монографије (437 страница текста и 13 страница прилога) *Француско-југословенски односи у време Алжирског рата 1952–1964* су др Миле Бјелајац и др Гордана Кривокапић Јовић.